

meg az entrópia és redundancia fogalmával.

A szépirodalmi szöveg másodlagos jelentése, információja a szöveg esztétikai töltéséből fakad. A szerző azokat a nyelvi és nyelven kívüli tényezőket vizsgálja, amelyek másodlagos információ hordozójává válhatnak. Így a ritmus, a zeneiség, a hangstruktúra, tehát az eredetileg nem szemantikus elemek is szemantizálódhatnak egy adott struktúrán belül, sőt a szöveg grafikai elrendezése is esztétikai információt közvetíthet (A

képvers hírértéke). A vizualitás, a képszerű információátadás egyre nagyobb jelentőségre tesz szert a modern költészetben.

A fentebbiekben Szilka Tibor könyvének leglényegesebb kérdéseit érintettük: azokat, amelyekkel példaadó módon hozzájárult a magyar szépirodalmi stílus statisztikai felméréséhez és információelméleti vizsgálatához. A könyv hasznos és értékes útmutató a szakembereknek, de hozzáférhető olvasmány az érdeklődők számára is.

Tarr Viola

Veress Pál példája

Vártam a második kötetet*, várom a következőket is, az egy emberéletbe sűrűsödött félszázadnyi történelem továbbmondását, a betetőzés hű krónikáját, mindazt, amire az igazmondás fogadalma — „semmit el nem tagadok, semmit sem próbálok szépíteni“ — kötelezi az emlékezőt. Mert mondanivalója még bőven van az illegális pártharcos, a román s a magyar burzsoá világ börtöneiben egyaránt megkínzott és bebörtönzött áldozat, az antifasiszta ellenállásban részt vett, a felszabadulás után szaktanácsí vezető, munkás-polgármester, egyetemi tanár, majd pályatöréssel újra géplakatos, rehabilitálva vállalatigazgató s ma emlékeit gyűjtő nyugdíjas Veress Pálnak, ha életének csupán első huszonhat esztendőjéből jutott két kötetre való.

Az első kötet, a *Kalapács, könyv, muzsika* az önmegteremtés, a készülődés dokumentuma, a munkássors tudatos-felkészítő vállalatigazgató s ma emlékeit gyűjtő nyugdíjas Veress Pálnak, ha életének csupán első huszonhat esztendőjéből jutott két kötetre való.

1928 — a kommunistává fejlődés első szakasza lezárult. „A Kommunista Ifjúmunkás Szövetségnek egy új, lelkes katonája gyűrűközt keményen az osztályhaborúra“ — zárja önéletírásának első kötetét. Alig húszéves, fölismeri már a munkásosztály történelmi hivatását, és büszke arra, hogy munkás. Lázadó, de nem anarchista. Türelmetlen mindennel szemben, ami nem perzselően forradalmi: „Tudtam már, a kapitalisták ural-

mát meg kell döntenünk, hogy új társadalmi rendet, szocialista társadalmat építhessünk, s ezt nem egyéni érvényesülésért vagy bosszúból kell tennünk a — jóllakottak ellen, hanem mert ezt követeli meg az emberi társadalom fejlődése.“ Készen áll a harcra — tele forradalmi romantikával. A hősi, forradalmi magatartásnál, az elnyomottakért való szenvedés vállalásánál felemelőbb erkölcsi magatartást el sem tud képzelni: „E felfogásom mellett az elmúlt évtizedek folyamán is kitartottam, idesorolom — a felszabadulás után — mindazoknak az alaptalanul megvádoltaknak a magatartását, akik minden megpróbáltatás és megalázás ellenére hívek maradtak a párthoz, meg tudták őrizni emberi méltóságukat, forradalmi meggyőződésüket.“

A könyv végigolvasása után megkérdezhetjük: honnan fakadt az a mindent vállaló erő? Az a már-már fanatikusnak tűnő hit, amely az arénákba dobott keresztényekkel, a gályarabságra ítélt reformátorokkal (!) rokonítja Veress Pált? És nem egyedül őt — sokakat, akiket nemcsak a szerző emlékezete tart nyilván, jelen vannak a hazai munkásmozgalom történetében is. Igen, volt életcéljük. Tudták, hogy eszményük, minden szétvert, vérbe fojtott sztrájk, tiltakozó gyűlés, párt irányította szervezet, röplap vagy a munkásság igazáért kiáltó újságcikk az uralmon lévő polgárság erejét gyöngeti, a proletariátus végső győzelmét hozza közelebb. Hittek a fölismeret igazságában — a kenyér, a szabadság, a történelem igazságában: „Osztályunk és pártunk iránti hűségünk, odaadásunk nagyobb volt minden más érzelmenél, ezért tudtunk — minden körülmények között — kitartani mellette.“ Küzd az egységes

* Veress Pál: Vallatás, vád, küzdelem. Önéletírás, II. kötet. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1974.

szakszervezetekért, szervezi a helyi munkássegélyt, sztrájkokra, tiltakozó felvonulásokra buzdítja a vásárhelyi üzemek, gyárak munkásait, s ha kell, sztrájktróékkal verekszik. Tömegakciók vezetésében vállal jelentős szerepet, de titkon szegyei, hogy „már húszesztendő”, és még nem volt letartóztatva. Nála fiatalabb elvtársai közül már sokan ismerték a sziguranca celláit, vallató módszereit.

Forradalmár (és nem tisztí szolga) a hadseregben is; lázad az embertelen, megalázó bánásmód ellen. Elvtársakra talán, és társakat szerez. Jó katona — kommunista öntudatból. Minden ifjúnak el kell sajátítania a fegyverforgatás csínját-bínját. Ez is a jövőért való küzdelem része. Közben — a bucaresti fősziguranacán — kigyógyul naiv heroizmusából. Marosvásárhelyen kommunista ifjúmunkások buknak le, s mert valamelyik közülük „köpött”, letartóztatják Veress Pált is. Vallatják, verik, vad szadista dühvel, társai nevét akarják. „Ha beszél — összeomlik minden. Nem beszélék! — ordítottam magamban.” Nem beszél, nem árul be senkit, nem ismer el semmit. Felmentik; elnyeri elvtársai elismerését, becslését.

A húszas évek végén, a harmincasok elején a súlyos gazdasági helyzet, a tömegméretű munkanélküliség, a nyomor, az általános elégedetlenség balra tolta a tömegeket. De a szervezett, harcos kiállítás csak ott nyilvánult meg, ahol az illegálitásban kényszerített párt és a befolyása alatt álló szervezetek megszakítás nélkül végzik a politikai felvilágosító munkát. Szervezik hát a marosvölgyi munkások bérharcait, a vörös segélyt; üzemekben, gyárakban tiltakozó, amnesztia-gyűléseket tartanak; „Ha a párt, a KISZ tüntetésre hívott, felvettük a munkaruhát, hogy verekedés vagy letartóztatás esetén megkíméljük az elszakadástól, bemocskolódástól egyetlen jó ruhánkat. Ha röpcét szórni hívott, mentünk röpcét szórni, ha falura küldött parasztokat felvilágosítani — mentünk falura agítani, szervezni.” De a sziguranca sem télenkedik. 1930 nyarán Veress Pált ismét letartóztatják, embertelenül megkínózzák: „A fejem bübjától le a talpamig ujjbegynyi hely sem volt a testemen, amely ne kapott volna ütést.” Itt bizonyítja legmeggyőzőbben hitét, hűségét a munkásmozgalomhoz, a párthoz. A test gyengeségétől fél, attól, hogy a fájdalom elviseléséhez szükséges akarat-erő és a forradalmi tudat között megbomlik az egyensúly, hogy bekövetkezhet a beszámíthatatlanság állapota, amikor szétrocsolt idegeinek már nem bír

parancsolni, s akaratótól megfosztva áru-lóvá válhat. Mire használhatja még meglevő akaraterejét? Tudja, hogy az öngyilkosság nem hősi tett, de erkölcsösebb, mint vallani s ezzel másoknak is szenvedést okozni, lerombolni a nehezen felépített illegális szervezetet: „Minden gondolatom, testem minden sejtje a győzelmes és boldog életet vágyta, és én a halált választottam, hogy mások, akik úgy szeretik az életet, úgy vágnak a felszabadulás, a boldogság után, mint én, nehogy az enyémhez hasonló helyzetbe jussanak.” Útőerét fogával próbálja elharapni. Életben marad, nem lesz mártír belőle (de erre egy percig sem gondol).

Az elszenvedett kínzások, a szellemi és testi megpróbáltatások örökre elriaszthatnák a munkásmozgalmi tevékenységtől (ahogy sokakat el is riasztottak), megszéldült kispolgár válhatna belőle, de hitét, meggyőződését nem bírják — mint talpát vagy veséjét — szétrocsolni. 1930—1932 között mintegy hússzor tartóztatják le hosszabb-rövidebb időre. És mindezek után tovább szervez, agitál, küzd a nemzetiségi megkülönböztetés ellen, tanul és tanít.

1932-ben — a Nemzetközi Vörös Segély közbenjárásával — a Szovjetunióba küldik gyógykezelésre. Ezzel végződik Veress Pál önéletrészének második kötete, s a harmadik talán ezzel fog kezdődni. Mert van még mondanivalója a szerzőnek! „Eszméink győzelmeért — a szabadságért, a magunk és a jövő generációjainak sebb, boldogabb életéért vállaltunk bármilyen megpróbáltatást. [...] nem nyafogtunk unott vagy felháborodott képpel füstös cukrászdákban, nem kortyolgattuk a konyakos feketekávévét abból a pénzből, amit anyánk spórolt meg a kosztón. Tudatosan, fegyelmetten mentünk az ismeretlenbe, s vállaltuk a nélkülözést, letartóztatást, kínzást, börtönt és a halált is” — vallja. Ezt a magatartást „fordítsa le” a mai olvasó? A néphez, osztályhoz való hűség minden bizonnyal nem divatjamúlt magatartás.

A *Vallatás, vád, küzdelem* — dokumentum értékű mű. Jelentőségét elsősorban nem a művészi ábrázolás vagy a nyelvi kifejezés szépségében kell keresni, noha szerzőjének ilyen igényei is vannak. S ha ezen a téren észlelünk is hiányosságokat, pótol érte Veress Pál őszintesége, emberi tisztasága, hitének mélysége s az a tiszteltreméltó bátorság, amely egy percre sem hagyja el, amikor önmagával vagy a társadalommal kell szembenéznie.

Kassay Miklós